

Resumé.

DET fremgaar heraf, at strøtorv med fordel kan anvendes til flere forskellige øiemed i det praktiske liv. Hvis man blot mere almindelig ville benytte sig heraf, da skulle for vist mange af vore nu øde hvidmosemyrer komme til hæder og værdighed, istedetfor at ligge ubenyttet hen til stor skade for klimabet og til ingen nytte for eieren.

Om vi tilslut sammenfatter, hvad oventor er anført, i nogle enkle raad, da vil disse lyde saaledes:

1) *Anvend altid saavidt mulig torvstrø i fjøs og stald, thi derved kan man bedst tilgodegjøre sig den flydende og faste gjødning. Luften bliver ren og frisk og kreaturenes sundhedstilstand bedre end ved at benytte andre strømaterialer. Tabet i gjødselbningen formindskes betydelig og som følge deraf forøges avlingerne!*

Granbar, lyng, løv og ormegræs er aldeles ubrugelige og bør derfor aldrig anvendes. Sagspon og halm bør det kun blive tale om at anvende i de tilfælde, hvor torvstrø ikke kan tilvirkes paa stedet, eller som følge af lange fragter stiller sig altfor kostbar i indkjøb.

2) *Hvis en brugbar torvstrømyr forefindes paa eiendommen, bør altid torvstrø tilvirkes efter en af de foran foreslaaede metoder.*

3) *Benyt torvstrø eller allerhelst torvmuld paa klosetterne!*

4) *Anvend forøvrigt hvidmosetorven til alle øiemed, hvortil dens gode egenskaber gjør den ijenlig!*

5) **Forsøg paa ved eget eksempel at overbevise Deres naboer om torvstrøets betydning og dets rigtige anvendelse!**

6) *Hvis De er usikker om et eller andet vedrørende torvstrøets tilvirkning og anvendelse, henvend Dem da til **Det norske Myrselskab, Kristiania**, saa skal vi altid søge at give Dem de fornødne oplysninger.*

TORVSTRØSAMLAGE ELLER BYGDE-TORVSTRØANLÆG.

AF AMTSAGRONOM, INGENIØR KNUT MONRAD.

EFTERHVERT som man lærer at skatte det fortrinlige og uovertræffelige strømateriale *torvstrø* bliver det vanskeligere at faa kjøbt tilstrækkelige mængder deraf, idet de store torvstrøfabriker ikke paa langt nær kan tilfredsstille behovet. Deres produktion formelig rives væk i en fart uanseet prisen. Dette har ledet til, at gaardbrugeren mere er gaaet over til selv at tilveiebringe sit torvstrø, hvilket falder billigere, samtidig med at man til enhver tid er sikret den fornødne strømengde.

En hertil skikket myr findes dog ikke paa hver gaard, hvorimod der er mange bygder i vort land, hvor der forekommer en eller anden myr, der egner sig for torvstrøtilvirkning. Saadanne myrer kan vistnok ikke altid være tilstrækkelig store til at anlægge en komplet torvstrøfabrik, men alligevel store nok til med fordel at kunne udnyttes af bygdens gaardbrugere i fællesskab ved at skyde sammen fornøden kapital for oprettelse af et *torvstrøsamlag* eller ogsaa kaldet *bygdetorvstrøanlæg*.

Forskjellen mellem de store torvstrøfabriker og disse smaa bygdetorvstrøanlæg er væsentlig den, at torvstrøfabrikerne anlægges som en forretning, der skal tjene penge og give bankrente, hvorfor de maa sælge torvstrøet med en betydelig avance, medens derimod bygdeanlæggene ikke er beregnede paa at tjene penge, men derimod paa at levere sine aktionærer torvstrø til produktionsprisen uden anden avance, end hvad der tiltrænges for anlæggets vedligehold og kapitalens forrentning. Desuden behøver mange af disse bygdeanlæg, paa grund af den ubetydelige transport, ikke presse torvstrøet sammen til baller, men kan levere det dels som ureven strøtorv, der rives op paa gaardene, eller som færdig strø i løs uemballeret stand, og som kan kjøres tilgaards i dertil indrettede vogne eller slæder. Herved indspares store summer paa anlægget, ligesom produktionsprisen bliver mindst mulig.

DE FØRSTE AF DISSE BYGDETORVSTRØANLÆG, hvoraf nu findes et meget stort antal i enkelte dele af landet, blev anlagt i Akershus amt efter initiativ af daværende amtsagronom, nu forvalter paa Bygdø kongsgaard *Kjølstad*. Hovedprincippet er at gjøre anlægget billigst mulig og at aktierne er smaa, hvorved enhver kan være med, selv den mindste husmand eller smaabruger. Aktier maa tegnes i forhold til antallet af kjøer eller beregnede kjøer, som haves, og hvortil ønskes strø. For hver tegnet aktie leveres strø til 5 kjøer beregnet efter f. eks. 3 kubikmeter torv til hver beregnet ko. Har en gaard f. eks. 7 kjøer, nogle sauer, en gris og en hest, maa der for denne gaard tegnes 2 aktier for at faa tilstrækkelig torvstrø. For hver 2 aktier, som tegnes i anlægget, opsættes paa myren et opbevaringshus, hvilket deles efter midten i 2 ligestore rum, hvoraf hvert rummer ca. 15 kubikmeter tørket torv eller den mængde strøtorv, som falder paa hver tegnet aktie.

DEN FOR ØIEMEDET UDSEEDE MYR opstikkes i 25—27 m. brede teige, idet der det første aar for hver teig optages en 1 m. dyb og 1 m. bred grøft, og opbevaringshusene opsættes med en indbyrdes afstand af 14 eller 28 m. midt efter teigene og saaledes, at aabningerne til husets 2 rum vendes en til hver af teigens to sider. Anbringes husene med 14 m. afstand, vil teigen være afvirket paa en tid af ca. 12—13 aar, idet der hvert aar maa stikkes 1 m. torv paa hver af teigens sider. Anbringes husene med 28 m. afstand, vil der derimod

medgaa ca. 26 aar, inden teigen er afvirket, idet der da kun tages 0,5 m. torv fra hver af siderne. Hvorvidt man vil anvende den ene eller den anden afstand mellem husene afhænger af myren; men er denne tilstrækkelig stor, bør den største afstand mellem husene vælges. Ved en afstand af 14 m. kan der tegnes ca. 5 aktier pr. maal (10 ar), medens der ved 28 m. afstand kun kan tegnes 2,5 aktie pr. maal (10 ar) af myren.

Opbevaringshusene, hvilke sees paa hosstaaende billede, bygges 4 m. i firkant, 2 m. høje ved væggene og 3 m. i røstet og opføres af simplest mulige materialier, saasom top af affaldstømmer til bindingsverk, baghun eller vragbord til vægger og forsynes med et simpelt gulv, forat hindre den tørre torv i at trække fugtighed til sig fra myren. Husenes tag bør derimod altid være godt. Foran aabningerne til hver af husenes to rum anordnes bordene som løse skytter, hvorved dør-aabningen kan lukkes, efterhvert som husene fyldes med torv, og igjen aabnes, efterhvert som torven om vinteren udtages. Disse opbevarings-huse for 2 rum har i Buskeruds amt gjerne kostet ca. 30 kr. Myrens beliggenhed og materialpriserne influerer selvfølgelig herpaa, men materialerne faaes gjerne for kr. 21—22 pr. hus, og kr. 8—9 har været almindelig betaling for opsætning af husene.

Skal *oprivningen* af den tørre torv foregaa hjemme paa gaarden, behøves ikke flere huse; men hvor der er mange interessenter, og hvor ikke alle har hestevandring, har det vist sig formaalstjenlig at stationere rivemaskinen fast paa myren. Der maa da bygges et hus, hvori oprivningen af torven foregaar. Dette bygges bedst i to etager og bør om mulig søges anbragt under en mindre bakke, saaledes at hestevandringen med sin bane bliver beliggende i høide med rivemaskinen, hvilken anbringes i husets 2den etage. Ved denne anordning undgaaes knæk paa kraftledningen fra hestevandringen til rivemaskinen, samtidig som det falder let at indbringe den urevne torv. Det revne torvstrø lader man falde direkte fra rivemaskinen gennem gulvet ned i 1ste etage, hvor den slæde eller vogn, hvori torvstrøet skal hjemtransporteres, kan anbringes. Rivehuset bygges passende 5 m. bredt \times 5 m. langt \times 4 m. høit ved væggene og 5,50 m. høit i røstet. Underste etage bygges 2,5 m. høi. Et saadant hus koster ca. kr. 100,00. Videre maa anskaffes en rivemaskine, en hestevandring med størst mulig udveksling, 4—6 torvspader, et par 3-tindede greb, en øks og en slibesten, hvilke maskiner og redskaber tilsammen koster ca. kr. 300,00. Som gode torvstrøstikspader kan anbefales svenske fra Norahammars bruk, Jönköping (nr. 3 og 4), hvilke faaes hos S. H. Lundh & Co., Kristiania.

Arbeidet saavel med torvstikningen som tørkingen og indbjergningen bør mest mulig bortsættes paa akkord enten under et for færdig tørket størtorv eller for hvert arbeide for sig. Ved torvstikningen er at iagttage, at al torv, som skal tørkes i sommerens løb, maa være opstukken høsten forud, og at torven ikke stikkes for tyk, helst ca. 7—8 cm. Gaar man over denne tykkelse, er det meget vanskelig at faa den helt

Bygdetorvstrøanlæg.

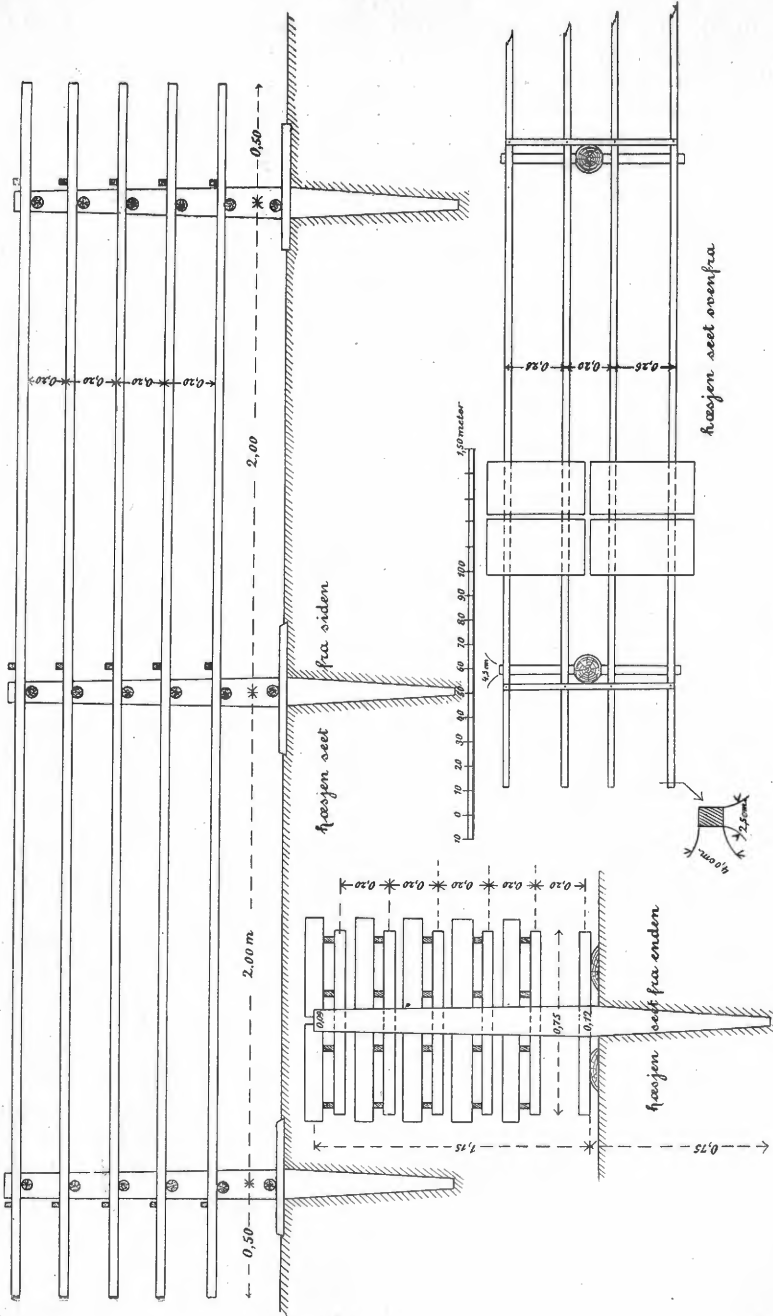
Clischéen er velvillig udlaant af »Asker og Bærums Budstikke«.

gjennemtørket. Torvstykkernes længde og bredde er det derimod mindre nøie med. Stikningen betales almindelig med fra 24—30 øre pr. kubikmeter. Det første aar, naar grøfterne skal optages helt fra nyt af, maa man som regel betale det høieste af forannævnte beløb.

TORVENS TØRKNING kan foregaa enten paa myren eller i hesjer, og for disse smaa anlæg, der ikke kan beskæftige flere arbejdere hele sommeren, maa det almindelig anbefales at anvende tørkning i hesjer. Anskaffelsen af hesjerne fordyrer jo anlægget meget; men tørkningen er sikrere, raskere og falder under disse forhold billigere end krakning paa myren. For hver aktie, som er tegnet i anlægget, og hvortil skal skaffes torvstrø, maa anskaffes mindst 2 hesjer. Hver hesje koster 4 à 5 kr., alt efter material og arbejdspriser. Disse hesjer, der sees af hosstaaende tegning og billede, bestaar af 3 kraker eller hesjestolper, hver forsynet med 6 horisontalt gjennemgaaende pinder af ca. 70 cm. længde. 20 stykker $4 \times 2,5$ cm. lægter af 5 m. længde. Paa krakens nederste pinde lægges ikke lægter; thi denne skal tjene til at bære hesjen oppe, idet kraken anbringes nedi myren op til samme, og er myren meget løs, bør man, forat hindre hesjen i at synke for dybt i myren, desuden anbringe en baghunstump eller lignende under hver af krakernes nederste pinder. Paa hver af de øvrige fem høider i kraken anbringes 4 lægter. Disse fire lægter sammenspigres med tre tverbræder til en grind, hvorved hesjen har mindre let for at komme i ulave, ligesom den er raskere at flytte.

Torven lægges i disse hesjer paa flasken med sin længste retning perpendikulært paa hesjens længderetning, og da der er 4 lægter i hver høide, og torven kun rækker om 2, kan torven lægges i 2 bredder, nemlig en fra hver side. Disse hesjer rummer ilagt paa denne maade ca. 1 kubikmeter torv. Lægges derimod torven lidt paa kant og saaledes, at den ene torv kommer med kanten op paa den anden, og torven er tykt stukket, kan man maaske faa ilagt en saadan hesje 1,25—1,5 kubikmeter. I nogenlunde godt tørveir vil høststukken torv i disse hesjer være tør paa 10—14 dage. Hesjen kan saaledes fyldes og tømmes 5—6 gange i vaarens og forsommerens løb. Ilægningen i hesjen og indbringning i husene betales almindelig med 12—15 øre pr. kubikmeter. Den færdigtørkede torv koster saaledes fra 40—45 øre pr. kubikmeter, hertil kommer saa arbeidet med oprivningen, der heller ikke beløber sig til meget. Med et par heste kan der oprives 8—10 kubikmeter pr. time. Til disse udgifter kommer desuden renter af aktiekapitalen o. s. v.

AKTIERNES STØRRELSE afhænger af, hvor stor tilslutningen er; thi jo flere aktier der tegnes i anlægget, desto billigere vil hver aktie blive, idet de faste udgifter til maskiner, rivehus og myr derved fordeles paa flere.

Torvstrøhesje.

Er der f. eks. tegnet 50 aktier, vil anlægsomkostningerne kunne anslaaes til følgende:

25 torvhuser à kr. 30,00	kr. 750,00
Maskiner, spader etc.	» 300,00
Hus for rivemaskinen	» 100,00
100 hesjer à kr. 4,50	» 450,00
Driftskapital kr. 5,00 pr. aktie	250,00
Diverse tilfældige udgifter	» 50,00

Kr. 1900,00

Hertil kommer myrens kostende, og bliver denne at betales med fra kr. 10,00—20,00 pr. maal (10 ar). *Hver aktie skulde saaledes koste ca. 45,00 kr.* Regnes 6 pct. heraf, falder der paa hver kubikmeter torvstrø ca. 18 øre i renter af anlægget. Torvstrøets samlede kostende skulle saaledes blive ca. 58—63 øre pr. kubikmeter, medens en balle torvstrø fra fabrikerne koster kr. 1,40—1,50 og paa langt nær ikke er nogen kubikmeter torv, men nærmere en halv.

Da det ikke er mulig at faa lige meget og heller ikke lige god torv i alle huse, sker fordelingen til interessenterne, forat undgaa misnoie, hvert aar ved lodtrækning, idet husene forsynes med nummer, og maa interessenterne saa tage torven fra de huse, der er tilfaldt dem ved lodtrækningen.

I LIGHED med ethvert andet selskab maa ogsaa disse have sine love, hvilke bliver at lyde omtrent saaledes:

Love for N. . . . torvstrøsamlag.

§ 1. Selskabet er et aktieselskab, hvis formaal er tilvirkning af torvstrø. Aktiernes størrelse er kr., hvoraf kr. indbetales inden den og resten inden den

§ 2. Enhver aktieeier maa være medlem af N. landboforening og inden modtagelsen af torvstrøet hvert aar fremvise kvittering for betalt kontingent for foregaaende aar.

§ 3. Ingen kan tegne sig for mere end 5 aktier, ligesom heller ingen har ret til at tegne sig for flere aktier, end han efter sin kreaturbesætnings størrelse kan ansees at have brug for. Driften baseres kun paa tilvirkning af torvstrø for interessenternes behov, uden forsaavidt som i § 5 bestemt.

§ 4. Forretningen ledes af en for 3 aar valgt bestyrelse bestaaende af 3 medlemmer, hvoraf hvert aar udgaar 1 medlem, de 2 første aar efter lodtrækning og senere efter tur de, der har virket længst. Bestyrelsen vælger selv sin formand, viceformand og kasserer inden sin midte. 2 suppleanter vælges aarlig. Udgaende medlemmer af bestyrelsen har ret til at undslaa sig for gjenvalg i de 2 kommende aar.

Bestyrelsen samles efter tilsigelse af formanden, saa ofte selskabets interesser kræver det. Forhandlingen ledes af formanden. Forat gyldig beslutning kan tages, maa 2 af bestyrelsens medlemmer være tilstede. Protokol føres.

§ 5. Til hver aktie hører et torvstrøhus. Den stukne torv bliver hvert aar at fordele saavidt muligt ligetil (ved lodtrækning) mellem aktierne, og prisen for torvstrøet at beregne efter de udgifter, som selskabet har havt i aarets løb.

Strøet maa betaales inden udgangen af hvert aars november maaned. Skulde nogen aktieeier ikke ønske den paa hans aktie faldende part, kan denne for en af bestyrelsen fastsat pris sælges til andre.

§ 6. Torven bliver at afhente paa tilvirkningsstedet, hvor den ogsaa bliver at oprive paa den der stationerede rivemaskine. Enhver aktieeier maa selv besørge oprivningen og maa være ansvarlig for maskinernes forsvarlige behandling. Oprivningen og afhentningen gaar efter tur.

§ 7. Ordinær generalforsamling afholdes hvert aar inden udgangen af oktober maaned, og ekstraordinær generalforsamling kan afholdes, naar bestyrelsen finder det nødvendig.

§ 8. Paa ordinær generalforsamling afhandles:

- a. Beretning om selskabets virksomhed i det forløbne aar.
- b. Decision af regnskabet for sidste aar, efterat det forud er revideret af 2 inden aktionærerne for 1 aar valgte mænd.
- c. Valg af bestyrelsesmedlemmer med suppleanter og revisorer.

Forat generalforsamling kan være handledygtig, maa mindst $\frac{1}{3}$ part af aktionærerne være tilstede. Enhver aktionær har 1 stemme i generalforsamlingen.

§ 9. Forslag til forandring i nærværende love maa fremsættes i en generalforsamling og behandles i et itide tilstrækkelig bekendtgjort møde, hvor forslaget forat kunne blive lov maa vedtages af $\frac{2}{3}$ af det samlede antal aktionærer.

Drammen i mai 1904.

FLERE STORE TORVSTRØFABRIKER!

VORE GAARDBRUGERE har nu mere og mere faaet øie for betydningen af at anvende *torvstrø* i fjos og stald, og i *byernes renovation* anvendes *torvmuld* i stedse større udstrækning.

Som følge heraf er efterspørselen bleven saa stor, at behovet ikke kan tilfredsstilles fra vore forholdsvis smaa og faatallige torvstrøfabriker, der sælger torvstrø og torvmuld. Dog maa hertil bemerkes, at naar vi, som i de senere aar, har havt regnfulde somme, kan torvstrøfabrikerne kun producere et minimum brugbar vare, især de fabriker som ikke